

OTDK-DOLGOZAT

Tóth Erika Viktória

BA

2013

**TÖRÖKORSZÁG ÉS AZ EURÓPAI UNIÓ- A GAZDASÁGI
INTEGRÁCIÓ KÉRDÉSEI**

**TURKEY AND THE EUROPEAN UNION- ISSUES OF ECONOMIC
INTEGRATION**

Tóth Erika Viktória

Kézirat lezárva: 2011. október 22.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	1
2. Gazdasági válságok rövid áttekintése	3
2.1. Gazdasági ciklusok	4
3. Történelmi áttekintés.....	6
3.1. Kiemelt dátumok.....	6
4. A 2008-as világgazdasági válság és hatásai a török gazdaságra	8
4.1. A krízis kiindulópontjának hipotézisei	8
4.2. Tőkeáramlások sebessége a fejlődő országok vonatkozásában	10
4.3. Külkereskedelmi egyensúly	11
4.4. A globális pénzügyi válság hatásai Törökország gazdaságára	13
5. Fiskális politikai intézkedések	17
5.1. Lépések	17
6. Törökország makrogazdasági helyzete napjainkban.....	20
7. SWOT analízis	23
7.1. Erősségek	23
7.2. Gyengeségek	23
7.3. Lehetőségek	24
7.4. Veszélyek.....	24
8. Összefoglalás.....	26
9. Irodalomjegyzék.....	28
Mellékletek	I
10. Mellékletek	II
10.1. 1. számú melléklet.....	II
10.2. 2. számú melléklet.....	II

1. BEVEZETÉS

Európai Unió: „Egység a sokszínűségben”

Választott témám Törökország és az Európai Unió viszonyának vizsgálata. Közös múltjuk 1996-ban, a vámunió ^[1] bevezetésével kezdődött, '98-ban kijelölték a törökök számára a legfőbb prioritásokat a koppenhágai kritériumok teljesítéséhez, ami a belépés fő feltétele, '99-ben megkapja a tagjelölti státuszt (bár csatlakozási kérelme még 1989-ben elfogadásra került).

A vélemények rendkívül eltérőek a mediterrán ország Unióba való belépéséről, Törökországra speciális helyzetben lévő országgént tekintünk. Számos Európai Unió tagállam a belépését nem támogató álláspontot képvisel, tekintettel vallási, kulturális, civilizációs, politikai vagy akár gazdasági helyzetének eltérőségére (pl.: Németország, Ausztria, Franciaország)^[2]

2005 októberében hivatalosan is megkezdődtek Törökország előcsatlakozási tárgyalásai, melyek várhatóan 10-15 évig tartanak. Fontos hangsúlyozni, hogy a tárgyalások „nyitott végűek”, ami azt jelenti, hogy nincsenek határidőkhöz kötve, illetve nem jelentik Törökország automatikus csatlakozását.

Az Unió új pénzügyi keretét 2014-re alakítják ki, és mivel Törökország csatlakozása „alapvető pénzügyi következményekkel járna”, így ezt a dátumot tekinthetjük a tárgyalások első lehetséges lezárási dátumának. A tanácskozásokat a Bizottság, illetve a tagállamok egyharmadának kérésére bármikor felfüggeszthetik, abban az esetben, ha a „demokrácia alapelvei, az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok – melyeken az Unió alapszik – [...] súlyosan és folyamatosan megsérülnek”. A végső döntést ebben az esetben minősített többséggel a Tanács hozza meg.

A tárgyalások azonban nemcsak a pénzügyi helyzet miatt tolódnak. 35 tárgyalási fejezetet állapítottak meg a felek, amire eddig egyik korábbi tagjelölt esetében sem volt példa. Tovább lassít a folyamaton, hogy minden egyes fejezet megnyitásához és lezárásához a 27 tagállam egyhangú beleegyezése szükséges. A tanácskozás menetében figyelmet fordítanak a közvélemény alakulására. Mióta Törökország megkapta a tagjelölti státuszt, állampolgárainak az EU csatlakozásba vetett hite egyre csökken, és hasonló a helyzet a már tagországok állampolgárainak nézeteivel is, akik nagyon kritikussá váltak a török csatlakozással szemben.

¹ A kereskedelmi integráció magasabb foka, mikor a részt vevő országok, amellet, hogy egymás között vámoktól mentesen kereskednek, harmadik országok felé közös vámokat alkalmaznak.

² Ceren Zeynep Ak, Mensur Akgün, Peter Balazs, Deniz Bingol McDonald, David Judson, David Král, Lucia Najšlová, Adam Szymański, Sylvia Tiriyaki: Finding Common Grounds, Research Center of the SFPA

Azonban nem elég csak a politikai helyzetet megvizsgálnunk ahhoz, hogy reális képet kapjunk a csatlakozás pro-és kontra érveiről. A gazdaságot, és a gazdasági változásokat figyelembe kell vennünk. A globalizáció miatt egy ország gazdasága sem maradhat teljes mértékben belügy, hatással vannak rá más, külföldi változások, így például a gazdasági válságok.

2. GAZDASÁGI VÁLSÁGOK RÖVID ÁTTEKINTÉSE

A válságok, csakúgy mint a háborúk, vagy a technikai találmányok fejlődése hozzá tartoznak a kapitalizmus fejlődéséhez. 1632-ben tört ki a nyugati világ első pénzügyi vihára. A Német-Római Birodalom leértékelte a pénzérméit, és ennek hatására egész Európa kétségbeesett. Néhány év múlva, 1637-ben tört ki a tulipán-lufi válság Hollandiában, a kapitalizmus első buborék-válsága. Ez valójában nem különbözött a mai buborék válságoktól (pl.: a 2001-es internet, vagy a 2007-es jelzáloghitel-buborék). Menete a következő volt: néhány év alatt az egekbe szökött a tulipánhagymák ára a spekuláció miatt, majd hirtelen kipukkant a lufi, és „a hétfőn még kisebb tengerjáróhajók árért adott és vett tulipánhagymák visszanyerték valódi értéküket: kicsi, gyorsan rohadó gumók lettek, amik pont annyit érnek, mint egy tulipánhagyma”^[3]. A következő 1720-ban a „Déltengeri buborék” volt, mely megrázta a kapitalistákat. Még nyolc másik válság tombolt a 18. század végéig, illetve további húsz sújtott le a 19. század során, melyek által gazdasági rendszer árérték érzéke visszaesett egy reálisabb szintre. Legjelentősebb számú, valamint hatású válságaink azonban mégis a 20. században következtek. Le kell szögezni, hogy minél nagyobb a globális gazdasági háló fejlettségének és integráltságának mértéke, annál sérülékenyebb (pl.: Afganisztánt bármilyen erejű válság sújtaná, azt észre sem venné). A 20. századi gazdasági válságok (kb. 33 válság) közül a legszörnyűbb az 1929-es Nagy Gazdasági Világválság volt (borzasztó gazdasági és társadalmi következményekkel járt, beleértve a nácizmus és a bolsevizmus megerősödését is). Meg kell említenünk az 1987-es tőzsdei összeomlást (hatása jórészt a pénzpiacokra és a tőzsdékre korlátozódott), mely második helyen áll.

A 2008-as válság (ami a híres Fekete Hétfőn tört ki) átvette a második helyezést az 1987-es válságtól.

A válságok értékelése függ a kultúrától. A posztmodern nyugati világ számára: a válság rémisztő kellemetlenség. A kínaiak (akiknek nem volt részük kapitalista válságokban, de számon tartanak jó néhány polgárháborúkkal és anarchiával terhelt időszakot): két karakter kombinációjával jelölik a válság szót: veszély és lehetőség. A keleti felfogás sokkal kevésbé magyarázatkereső, mint a nyugati. Részben emiatt alakult ki a nyugati kultúrában a világgazdaság ciklusosságának rendkívül szofisztikált, elméleti indoklásrendszere, amit a következőkben röviden áttekintek.

³ http://kitekinto.hu/europa/2010/06/10/a_vilaggazdasag_ciklusai_vagy_a_kapitalizmus_vege/; 2011.02.22.

2.1. GAZDASÁGI CIKLUSOK

Nyikolaj Kondratyevet 1938-ban száműzte, majd halálra ítélte Sztálin, mert a közgazdász által megalkotott elméletek a gazdasági ciklusokról nem volt kedvére való. Kondratyev ciklusainak erejét mégsem a köré szerveződő botrány adja, hanem a többé-kevésbé igazolható hullámvázások a háborúk, gazdasági krízisek, boldog békeidők, politikai válságok között.

Számos vélemény szerint a múlt ciklusai és válságai talán eligazíthatnak bennünket a jövő feltérképezésénél. A ciklusok kutatása a 19. század közepén kezdődött, ekkor „fedezték fel” a középtávú, majd (a 20. század elején) a hosszabb távú konjunktúraciklusokat.

A négy legfontosabb ciklus:

1. a Kitchen: rövidtávú, készletezési ciklusnak is nevezik. Kb. 3-4 éves hullámvázási periódusokat állapít meg.
2. a Juglar: 7-13 éves, kereskedelmi ciklusnak nevezik, melynek mélypontját túltermelési vagy pénzügyi válságok mutatják. Ezekre a ciklusokra a politika képes reagálni.
3. a Kondratyev hullám: más néven hosszú hullámnak hívják, mely 50-60 éves periódusokat ölel fel. Egy felívelő (növekvő) és egy hanyatló időszakra osztható. Magyarázata sokféle, az egyik nézőpont szerint azért létezik, mert egy generáció általában 23-30 évet tölt munkában, a ciklus egy alperiódusát. Egy másik álláspont szerint a nagy technikai vívmányokhoz, vagy nagy beruházások (oktatás, vasút) gazdaságban való áthaladásához szükséges idő intervallumot tekintik mérvadónak. Néhányan úgy gondolják, hogy a következő ciklus a nanotechnológiai forradalomhoz fog kapcsolódni.
4. a Braudel hullám: ez a leghosszabb ciklus, melyet évszázados, ún. szekuláris hullámnak neveznek. Itt 100-200 éves periódusokról beszélhetünk. Léteznek még más ciklus meghatározások is, de ezek leírása meghaladná e fejezet kereteit.

Kondratyev írása 1926-ban jelent meg, épp akkor, amikor a nyugati gazdasági fellendülést szinte megtörhetetlennek gondolták. Ennek hatására azonban mindenki a könyvtárba sietett a szovjet tervközgazdász cikkéért.

„A hullámvázók szerint a négy egymás alatt, mellett, mögött hullámvázó ciklus adja meg a gazdaság, sőt a történelem ritmusát, és ha két hullám csúcsa, vagy mélypontja találkozik, az katasztrofális következményekkel járhat az emberiség számára.”^[4]

⁴ http://kitekinto.hu/europa/2010/06/10/a_vilaggazdasag_ciklusai_vagy_a_kapitalizmus_vege/; 2011.04.23.

A napóleoni háborúk után, Európa legbizonytalanabb évtizedeiben egy évszázados és egy Kondratyev hullám találkozott. Egy Kondratyev és egy Juglar egybeesése idézte elő az 1873-as tőzsde- és gazdasági válságot. Az 1970-es évek olajválsága pedig hullámrengetegnek tekinthető: Juglar, Kondratyev és Braudel fordult elő egyszerre.

„Mindezzel együtt a ciklusok elemzése bevett gyakorlat a jövő előrejelzésében, és az esetek nagy részében hasznos is, ha kellően hidegfejjel alkalmazzuk.”^[4]

3. TÖRTÉNELMI ÁTTEKINTÉS

Az 1997-es luxemburgi csúcstalálkozón elutasították Törökország a tagjelölt országok közé sorolását. A brit, a francia és az olasz álláspont támogató volt, a német és a görög azonban már kevésbé. A görög álláspont a két ország közti regionális konfliktusból eredeztethető, a német pedig főként a német-török államközi kapcsolatok során létrejött problémára vezethető vissza. Jelentős számú török vendégmunkás a német társadalomba való integrálódásának hiánya „civilizációs” különbségeket hozott.

„ A déleurópai országok közvetlen mezőgazdasági, illetve az uniós alapokkal kapcsolatos érdekeik ellenében támogatják a török csatlakozást. A dél-európai országoknak a török teljesjogú tagságot támogató pozíciója mögött egy, az Unió majdani belső erőviszonyaival összefüggő törekvés körvonalazódik. ”^[5]

Angela Merkel német kancellár Törökországba való látogatása során ismét hangot adott beszédében annak, hogy Törökország nem alkalmas teljes Európai Unió partnerségre, sokkal inkább egy privilegizált társulási viszonyt tart elképzelhetőnek ezen ország számára.^[6]

Törökország belépésével úgy vélik a Németország köré szerveződő észak-túlsúlyt ellensúlyozni lehetne, jelentős politikai súlya lenne.

Az 1999-es Helsinki Csúcs ugyan korrigálta a luxemburgi negatív döntést, ám ez aligha jelenti azt, hogy a nem-támogató és a támogató országok álláspontja teljes mértékben kiegyenlítődött.^[7]

3.1.KIEMELT DÁTUMOK

1959: Törökország jelentkezett az *Európai Gazdasági Közösségbe*

1964: A társulási egyezmény életbe lép

1987: Törökország jelentkezik az *Európai Közösségbe*

1999: A csatlakozási kérelem hivatalos elfogadása

2005: A Törökországgal való csatlakozási tárgyalások jelképes megnyitása.

⁵ dr.Török Attila, Az Európai Unió és Délkelet-Európa, 2004.

⁶ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8592170.stm>; 2011.10.22.

⁷ Akay, Aydin Safa, KÖK Journal of Social & Strategic Studies, Vol. II. No.1/ 2000

2006: A csatlakozási tárgyalások megkezdődnek az EU és Törökország között. 35 fejezetben állapítják meg a tárgyalások kereteit, mindet csakis a Tanács egyhangú szavazata mellett lehet megnyitni és lezárni.

2007. július: Az *Igazság és Fejlődés Pártja* (Justice and Development Party, törökül: *Adalet ve Kalkınma Partisi*, AKP), megnyeri a török parlamenti választásokat. Politikai programjában nagy hangsúlyt fektet az ország EU-hoz való csatlakozására.

2008. február: Török alkotmánymódosítás, mely többek közt engedélyezi a muszlim nők fejkendőviselését az egyetemeken.

2008. június: A társasági jogról és a szellemi tulajdonjogról szóló tárgyalási fejezetek megnyitása.

2008. július 1.: Az EU soros elnökségét átveszi Franciaország, mely a török csatlakozással szemben köztudottan bizalmatlan.

2008. július 13.: Nicolas Sarkozy francia elnök hivatalos bejelentése, melyben elmondja, nem akadályozza Törökország csatlakozását.

2008. július 30.: Az AKP elmarasztalása a török alkotmánybíróság által „antiszekuláris tevékenységre való felbujtásért”, a pártot nem oszlatták fel.^[8]

2008. ősz: A Bizottság bemutatja Törökország előrehaladásáról szóló jelentését.^[9]

2008. december: Újabb fejezetek (a tőke szabad áramlása, információs társadalom, média) megnyitása

2009: Az adózás fejezet megnyitása

⁸ http://kitekinto.hu/europa/2008/06/08/alkotmanybirosagi_nem_a_fejkendre; 2011.02.03.

⁹ <http://www.euractiv.hu/kulpolitika/linkdossziek/trkorszag-az-europai-unioban--mit-gondolnak-az-allampolgarok> ; 2011.10.22.

4. A 2008-AS VILÁGGAZDASÁGI VÁLSÁG ÉS HATÁSAI A TÖRÖK GAZDASÁGRA

A válság 2007 nyarán kezdődött, az Amerikai Egyesült Államokból indult. A **Lehman Brothers** (4. legnagyobb befektetési bank az USA-ban) csődöt jelentett 2008 szeptemberében, mert 600 billió dolláros adósságot fölhalmozva fizetéseképtelenné vált. Ezután számos bank ment csődbe, mivel az emberek menteni akarták pénzüket, példátlan mértékű „pénzmentési műveletet” bonyolítottak le, és beindult a dominó effektus.

Törökország gazdaságára 2008 második felében fejtette ki hatását a visszaesés, mely először a reálszektorban jelentkezett. Ennek egyik fontos oka, hogy a török gazdaság átalakulóban volt az utóbbi években, egyre inkább integrálódott a világgazdaságba.

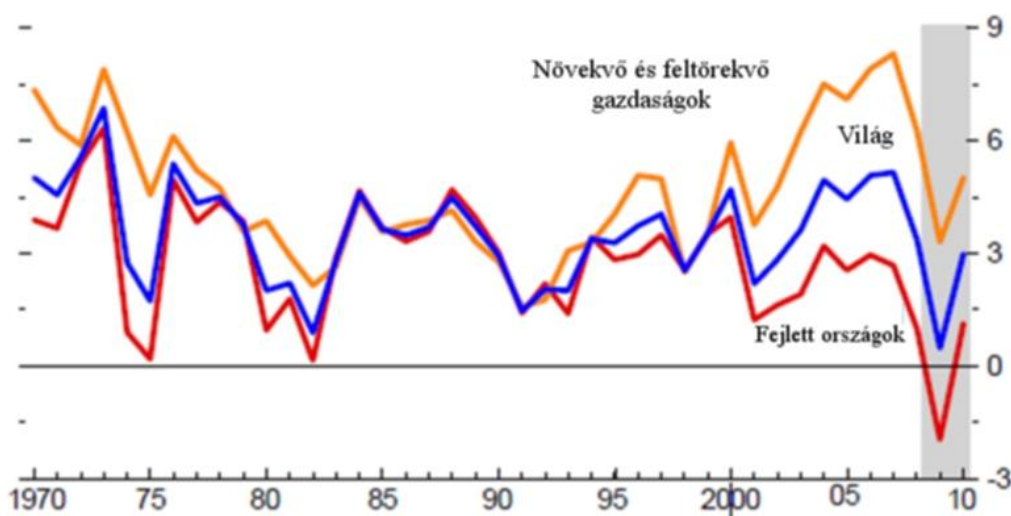
Ahhoz, hogy a krízist helyesen tudjuk vázolni, a nemzeti és a nemzetközi környezetet külön kell értékelnünk a krízisfolyamat során.

A globalizációnak köszönhetően beszélhetünk egyfajta „*globális interakcióról*”, amely miatt akár egy adott országon belüli probléma is világméretűvé válhat a szétterjedési hatásnak köszönhetően, ez az interakció tehát további kockázati faktort jelent a globalizálódó gazdaságokban.

4.1.A KRÍZIS KIINDULÓPONTJÁNAK HIPOTÉZISEI

A vélemények megoszlanak olyan tekintetben, hogy honnan indulhatott ki a válság. Akik azt vallják, hogy ez a pénzügyi szektorból burjánzott a reál szektor felé, azok a befektetési bankok válságáról beszélnek. A jegybank alacsonyan tartotta a jegybanki alapkamatot, ezért olcsó hitelek jöttek létre, melyek roppant kevés fedezettel rendelkeztek és spekulációs célból hozták őket létre. Az elmúlt évek kiegyensúlyozott gazdasági növekedése miatt nem tartottak attól, hogy az adósok nem tudják majd visszafizetni a hiteleket. Ösztönzőleg hatott továbbá az ingatlanok értéke folyamatosan növekedése is. Ez azt jelenti, hogy a modell csak addig volt működőképes, ameddig az ingatlanok értéke felfelé ment. Ha véletlenül valaki nem tudta visszafizetni a hitelt, a bank akkor is jól járt, hiszen az eredetinel magasabb áron tudta értékesíteni az ingatlant. Egyre szélesebb rétegek vettek fel hiteleket az Egyesült Államokban. Ezzel párhuzamosan a bankok között is megindult egyfajta hitelezési verseny. A rendszer alapja, azaz az ingatlanáraknak a csökkenése a globális pénzügyi rendszer megroggyanásához vezetett. A bankoknak nem volt elég tőkéjük ezeket fedezni, és láncreakcióként omlottak

össze, mikor ezen kötelezettségeiket nem tudták teljesíteni. Először az Egyesült Államokban ütötte fel fejét a gond, majd tovább gyűrűzött a bankközi piacokra, melyek befagytak.

Forrás: IMF staff estimates.

1. ábra: A GDP változása a válság előtt és a kezdő periódusban (globális skálán)^[10]

2005 óta a fejlett és a fejlődő országok GDP növekedési rátája is komoly esésnek indult, 2008-2009-re pedig negatív szintet ért el.

A világgazdaság másik fontos komponense, mely 2007-ben vonzotta magára a figyelmet, a folyó fizetési mérleg hiányok és többletek kiegyensúlyozatlansága. Két alternatíva feltételezett:

- 1) Globális kiegyensúlyozottság hiánya: USA folyó fizetési mérlegének hiánya túl magas, és túl nagy kockázatot jelent, ha a szükséges gazdaságpolitikai intézkedések nincsenek meg a háttérben, ez az egyensúlytalanság a jövőben válsághoz vezethet.
- 2) A második, pozitívabb nézőpont szerint az ázsiai országok hajlandóak finanszírozni ezeket a deficiteket addig, amíg nem okoznak jelentősebb problémát. A lassú tőke beáramlások közben az amerikai dollár értéke csökken, így sikerülhetne elérni az egyensúlyt.

A krízis fertőzésének mértéke országonként eltérő. Néhány ország majdnem fizetéseképtelenné vált, míg néhány súlyosabb sérülésekkel ugyan, de túljutott rajta. Egyértelmű, hogy a válság

¹⁰ IMF, World Economic Outlook, <http://imf.org/external/pubs/ft/weo/2009/update/01/pdf/0109.pdf>; 2009. 01.28.

jobban befolyásolja azokat a fejlődő országokat, melyeknél a külföldi tőke részesedése magasabb (pl.: Ukrajna, Grúzia, Magyarország, stb.). A bankszektorában legalacsonyabb külföldi tőkével Olaszország szerepelt a nyugati országok közül, ezért minimum veszteséggel tudta átvészelni a válságot.

Törökország nem nyitotta meg bankszektorát a külföldi tőke előtt, ám ez a késés épp kedvező volt számára a válsághelyzetben.

4.2. TŐKEÁRAMLÁSOK SEBESSÉGE A FEJLŐDŐ ORSZÁGOK VONATKOZÁSÁBAN

- Az ezekbe az országokba való magántőke áramlások 2002 óta gyorsan növekedtek.
- 2007-re ezek az áramlások 9% körüli GDP átlagnövekedést eredményeztek.
- A válság bekövetkeztével gyorsan hanyatlásnak indult a növekedés, a várt hanyatlást azonban nem érték el.

Ezek miatt a tőkeáramlások miatt például Törökország, aki intenzív növekedésnek indult, adósságot halmozott föl különösképp a privát szektorban, és ennek mértéke egyre csak duzzadt az évek során.

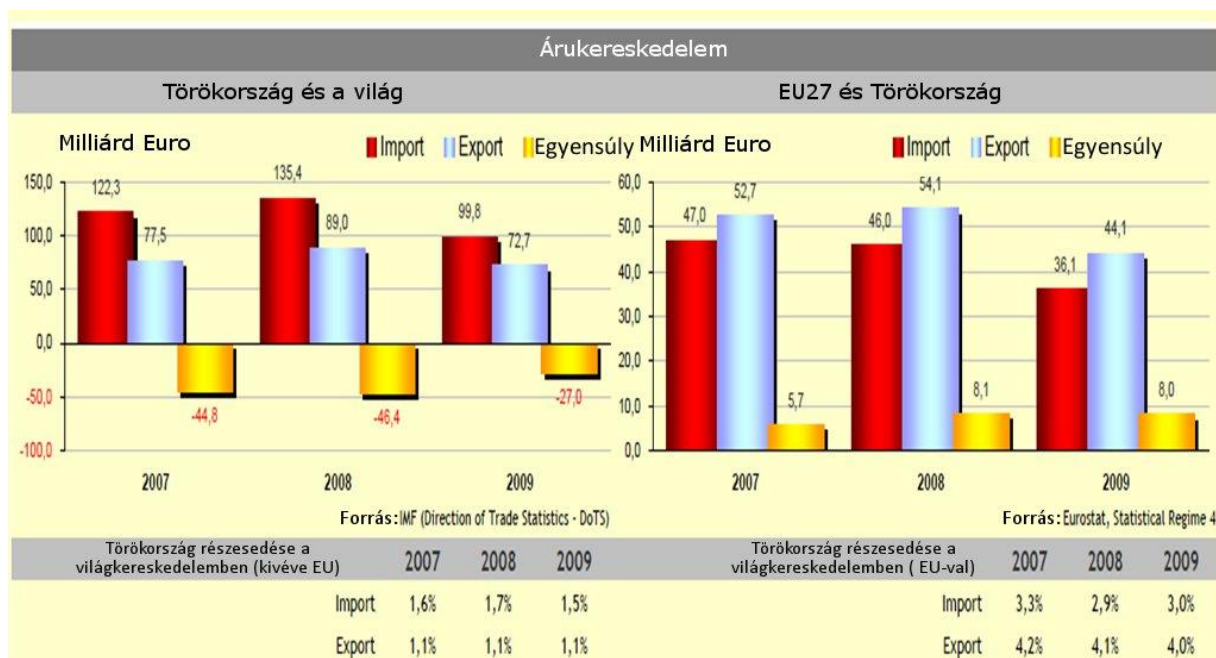

2. ábra: A fejlődő országok tőkeáramlásának sebessége ^[11]

¹¹ http://blogs.worldbank.org/files/prospects/Jan20_Slide1.gif

4.3.KÜLKERESKEDELMI EGYENSÚLY

A török gazdaság a nemzetközi fejlesztések közepette súlyos politikai feszültséget tapasztalt az elnöki-és általános választásoknál 2007-ben, a viták alatt a gazdaságot figyelmen kívül hagyták. A globális válság 2008 második felétől elkezdett különösen érezhetővé válni. Mielőtt a hatásai felütötték volna fejüket, már néhány közgazdász és politikus úgy vélte, hogy a külkereskedelmi hiányok és a külföldi adósságok gyors növekedése komoly kockázatfaktort jelentenek Törökország gazdaságának. A 2000-es években végrehajtott politikai lépések eredményeképp a külföldi magántőke beáramlások megnövekedtek, ami a külkereskedelmi egyensúlyt szisztematikusan hiányba sodorta, az import gyors növekedése mellett a török gazdaságban. 2001-től 2008 harmadik negyedévéig a külső hiányok ominózus mértékben fokozódtak. Az export importfüggővé vált a 2001-es válság után. Az Európai Unió és Törökország kereskedelmét a 2. számú melléklet ábrázolja.[10.2] Az olcsó külföldi csere lehetőségét kihasználva a reálszféra olcsó közbülső termékeket importált. Ezeket tartós fogyasztási cikkeké alakították, majd eladták különböző piacokon. Az importnövekedés magas rátája a 2003-as periódus után elsősorban a „forró pénzek” (hot money)^[12] kivonását eredményezte az országból. Bevételekhez jutott az ország privatizációval és az ingatlanárak leértékelésével (a „világtrendet” követte), ezáltal jöttek létre a „hideg pénzek” (cold money).

3. ábra: Termékkereskedelem összehasonlítása Törökországban és az Európai Unióban (import, export, és egyensúly szempontjából vizsgálva)^[13]

¹² Olyan befektetések, amelyek különböző országok eltérő kamatlábaiból kívánnak profitot elérni

¹³ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113456.pdf; 2011.04.22.

A privát szektor a közvetlen (direkt) kölcsönöket választotta kihasználva a következő lehetőségeket:

- pénzügyi expanzió,
- bőséges likviditás,
- olcsó hitel lehetőségek a világban,

mindezt azért, hogy finanszírozzák az importokat.^[14]

Ezen változások eredményeképp Törökország külföldi adósságai gyorsan növekedtek, de a helyzet nem volt fenyegető, mert a külföldi adósság rátája a GDP-hez képest a nemzetközi átlag alatt volt, köszönhetően a gyorsan növekedő GDP-nek. Másrészt a privát szektor adósságának mértéke Törökország külföldi adósságában elkezdett növekedni, különösen 2005-től. 2008-ra meghaladta GDP-jük 25%-át. Az adósságok fenntarthatósága (melyek nemzetközi magántőkéből származtak) ekkorra lehetetlennek tűnt a válság miatt. Ez az állapot pedig hosszú időre a kormány figyelmén kívül maradt. Törökország a válságidőszakban tehát pénzügyi fegyelmi problémákkal küzdött. Az utóbbi években ezzel szemben szignifikáns előrelépés volt megfigyelhető: igyekeztek a pénzügyi fenntarthatóságot biztosítani és az államháztartás visszaesését elkerülni.

A teljesítményértékelés alábbi két kritériumát vesszük figyelembe:

1. költségvetési hiány
2. elsődleges többlet növelése.

Amikor 2000-2001-ben elérte a török gazdaságot a válság, magas volt a költségvetési hiány, ám ezt jelentősen le tudta csökkenteni szoros fiskális politikájával, és a pénzügyi diszciplína megteremtésével a válság után. Ennek megfelelően a költségvetési hiány kamatterhei folyamatosan csökkentek.

2006-tól (a 'közpénzek igazgatásáról és ellenőrzéséről szóló törvény' értelmében) pedig az összevont költségvetésről áttértek a központi költségvetés alkalmazására, mely még jobban illeszkedett a nemzetközi sztenderdhez.

¹⁴ Yeldan, E. (6 Ekim 2008). Bu Krizden Sonra Savas Gelebilir, Milliyet Gazetesi.

A következő táblázat a nemzeti és a nemzetközi viszonyokat mutatja a 2008-2009-es időszakban, amikor Törökországot eléri a válság.

Nemzetközi környezet	nemzetközi konjunktúra	összehúzódás
	globális munkanélküliség	növekedés
	globális folyó fizetési mérleg hiányok és többletek	növekedés
	tőke mozgások, melyek a feltörekvő gazdaságokba konvergálnak	növekedés
	alapanyagárak	növekedés
	globális infláció	csökkenés
Nemzeti környezet	politikai stabilitás	erős
	külső egyensúly	gyors hanyatlás
	fiskális diszciplína	felépülés
	árstabilitás	felépülés
	nemzeti konjunktúra	hanyatlás
	külföldi kintlévőségek	növekedés
	a török líra értéke a külföldi valutákkal szemben	értékes
	tőkebeáramlások	növekedés
	fogyasztói bizalom	hanyatlás
	munkanélküliségi ráta	növekedés

1. táblázat: A válság környezete ^[15]

4.4.A GLOBÁLIS PÉNZÜGYI VÁLSÁG HATÁSAI TÖRÖKORSZÁG GAZDASÁGÁRA

A globális világban nem beszélhetünk olyan válságokról, melyek egyetlen ország határain belül fejtik ki hatásukat, a gazdasági interakcióknak köszönhetően nem csak adott országok problémájaként jelentkeznek. Különböző csatornákon keresztül fejtik ki hatásukat:

1. Hitel csatorna
2. Portfólió befektetési csatorna

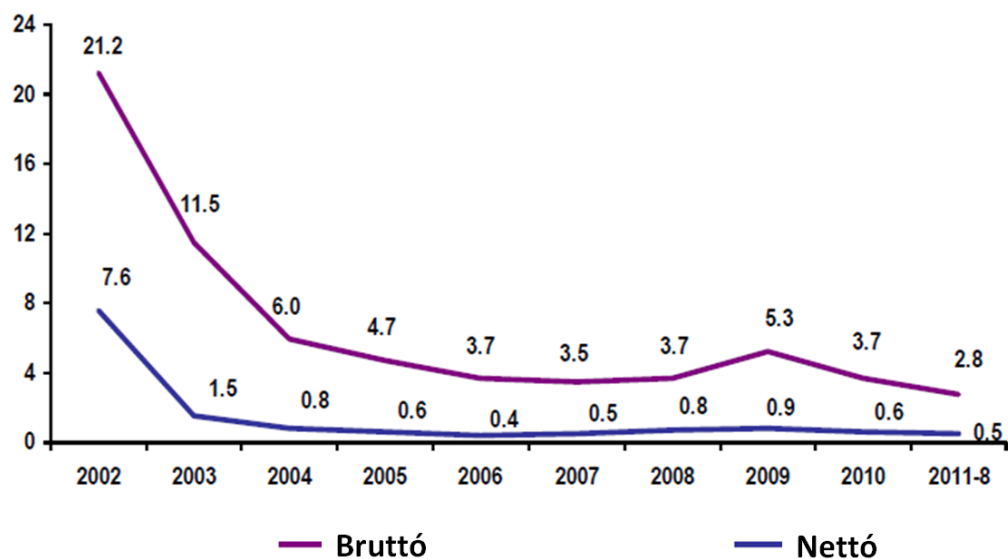
¹⁵ Mehmet S. and Özge U., The Effects of the Global Crisis on Turkish Economy and Existing Fiscal Policies for this Crisis, Canakkale Onsekiz Mart University, Turkey

3. Külkereskedelmi csatorna

4. Növekvő kockázat-megítélés és csökkenő bizalom, amely negatívan befolyásolja a vásárlói és befektetői viselkedést.

2008 végére Törökország is a válság hatásai alá került, viszont egészen más problémákkal kellett szembenéznie, mint a fejlett országoknak. A pénzügyi szektor adatainak elemzése során kiderült, hogy Törökország struktúrája erős más országokhoz képest. A strukturális reformnak köszönhetően, melyet a 2001-es krízis során alkalmaztak, a bankrendszerük majdnem sérülések nélkül jött ki a globális válságból. Természetesen a török bankrendszernek teljesen más sajátosságai váltak effektívvé a fejlesztések során. Törökországban nincsenek például befektetési bankok. A kereskedelmi bankok nem fektetnek kötvényekbe, melyeket „mérgező papíroknak” neveznek. Habár a 2008-as év végére a befagyott kölcsönök mértéke a bankok összes hiteléhez képest növekedett.

Bankszektor: Eszköz Minőség (NPL ráta, %)

Source: BRSA

4. ábra: Bankszektor: Eszközminőség (befagyott kölcsönök rátája, %)^[16]

2008 végére a befagyott kölcsönök mértéke a bankok összes hiteléhez képest növekedett, de ez aggodalomra nem adott okot. A pénzpolitika támogatásával a hitelexpanzió Törökországban mérsékelten valósult meg más olyan országokkal szemben, mert a háztartások fogyasztási kereslete csökkent. 2006 első és 2008 utolsó negyede között a

¹⁶http://www.treasury.gov.tr/irj/go/km/docs/documents/Treasury%20Web/Statistics/Economic%20Indicators/egosterge/Sunumlar/Ekonomi_Sunumu_ENG.pdf

háztartások fogyasztásának növekedése elmaradt a gazdaság növekedési rátája mögött, a háztartások fogyasztásának részesedése a GDP-ből 72%-ról 69,7%-ra csökkent.^[17]

A fejlesztések a fogyasztói hitelfelvételek lassulását okozták, a fogyasztói bizalom gyengülését és a vásárlók negatív jövőbeli várakozásait vonták maguk után. A vásárlók jövőbeli várakozásai már 2004 óta folyamatosan gyengültek, 2008 végére elérte a legalacsonyabb szintet, majd 2009-ben mérsékelt növekedésnek indult. (5. ábra) Ez a hanyatlás közvetlenül nem csak a likviditás szűkösségének, hanem a reál szféra problémáinak tudható be. A reál szektornak komoly problémákkal kellett szembenézni a válság bekövetkeztével. A GDP, melynek éves növekedése 6%-os átlag körül mozgott 2002 óta, negatív növekedést (csökkenést) produkált 2008 végére. Ez a komoly recesszió 2009 első felében is folytatódott. A becsült teljes GDP átlagos csökkenése 5-6% 2009-ben. A reálszféra válsága más mutatókkal is kimutatható a GDP-n kívül, például a gyártási kapacitáskihasználtságával. A következő két ábra a fogyasztói bizalmi indexet, valamint a gyártási kapacitás kihasználtságát mutatja.

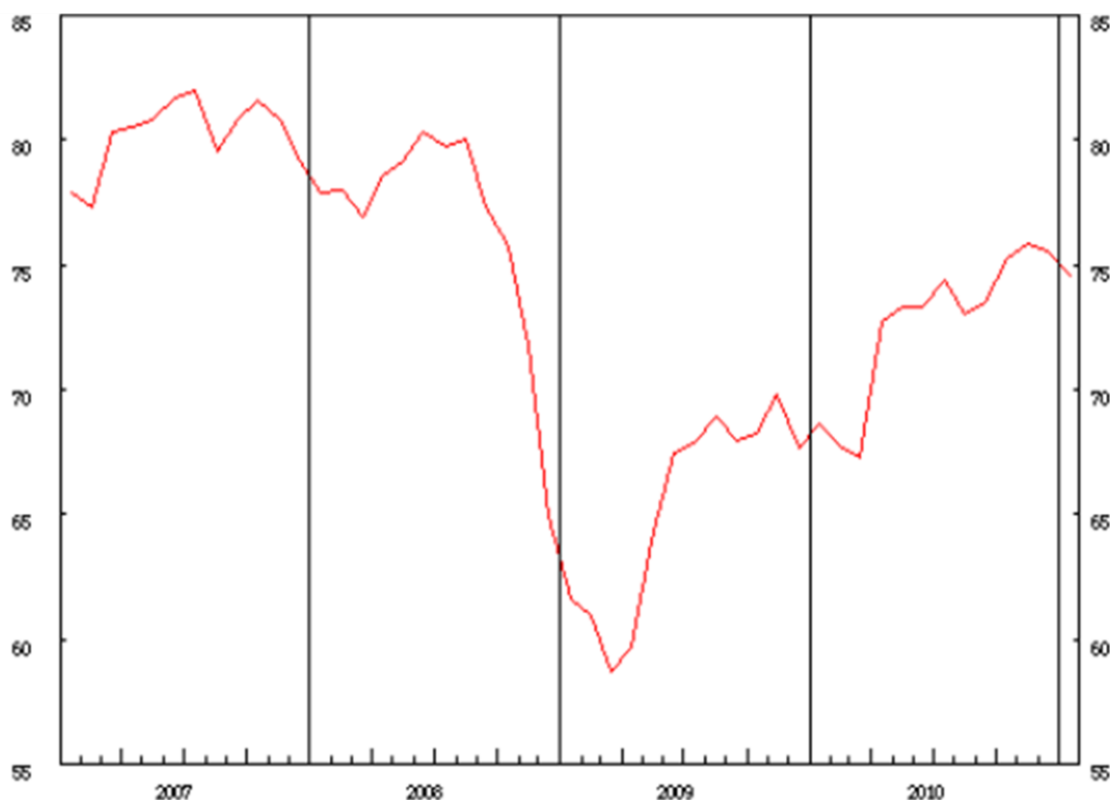

5. ábra: Fogyasztói bizalmi index^[18]

¹⁷ Yilmaz, D. (Temmuz 2009). Küresel kriz ve Merkez Bankasi. Maliye Yazilari, (84), 9-16.

¹⁸ <http://www.tradingeconomics.com/turkey/consumer-confidence>; 2011.10.18.

Gyártási kapacitás kihasználtsági ráta

6. ábra: Gyártási kapacitás kihasználtsági ráta^[19]

2008-tól az ipari termelési index is gyorsan csökkent, 2009 elejére érte el legalacsonyabb értékét. Még a 2001-es időszakban, amikor azt gondolták, hogy a legnagyobb csökkenését élte sem volt ilyen mértékű a hanyatlás. 1994-ben 16,3%-al, 1999-ben 10,2%-al, a 2001-es válság során pedig 11,4%-al csökkent. 2009 februárjában elérte a 25%-os hanyatlást. A gyártási kihasználtsági arány csökkenése hatására drámaian megnövekedett a munkanélküliségi arány (2008 közepén 9,5% volt, az 2009 februárjára 16 %-ra emelkedett). A már korábban tapasztalt válságok miatti kiszervezések miatt a külföldi tőkebeáramlások is csökkentek 2008-ban, mely hatására csökkent a hosszú távú tőkeinvestálás száma.

A török líra amerikai dollárhoz viszonyított átváltási árfolyama megnövekedett, mely aggodalomra adott okot. Ennek oka alapvetően az importfüggőségen nyugszik. Az aggodalmak másik oka a privát szektor növekvő külföldi adósságai – devizában kifejezve – az utóbbi években. Az adósságok egyre nőttek a külföldi tőkebeáramlások csökkenésével, illetve a világ hitelfelvételi nehézségeivel arányosságban.

¹⁹ <http://evds.tcmb.gov.tr/yeni/cbt-uk.html>, 2011.02.19.

Ahogy tehát a fentiek is mutatták, a török gazdaság komoly problémákkal szembesült a 2008-2009-es periódusban a globális gazdasági válságban.

5. FISKÁLIS POLITIKAI INTÉZKEDÉSEK

Az export- vezette helyreállítási lehetőség, mely néhány ország számára kiutat jelentett a válságból, nem volt megfelelő megoldás Törökországban és a hozzá hasonló országokban, melyeknél ilyen mértékű gazdasági lassulást okozott a krízis. Az export és az import mértéke is komoly visszaesést élt meg a válság miatt. A másik kiút a monetáris transzmisszió mechanizmus volt, ami szintén nem hozta az elvárt eredményt. A globális monetáris expanziót a válság elején alkalmazták az országokban és a kamatcsökkentés hatására a központi bank politikája szűkült. Ebben a helyzetben a fiskális politika vált a legfontosabb politikai választássá, mely rövidtávon rohamosan gyorsította az aggregált kereslet hanyatlását. Számos iparosodott országban, melyeket elérte a válság, elkezdtek csökkenteni az expanziós fiskális politikát. Az IMF bejelentette, hogy a fiskális expanzió a leghatékonyabb útja a válságból való kilábalásnak. Végül a G-20-ak csoportja a fiskális expanzió mellett döntött a gazdasági növekedés elérése érdekében.

Napjainkban Törökországnak nincs lehetősége arra, hogy felkészüljön és alkalmazzon egy komoly válság csomagot. Mind a politikai struktúrája, bürokrata kapacitása, valamint az oktatás és közös értékek színvonala negatívan befolyásolja egy ilyen csomag létrejöttét.

2008 végére, illetve 2009 elejére azonban a válság áthatóan érezte hatásait, és különféle intézkedéseket vont maga után. Az egyik ezek közül a közpénzügyek minősége. Néhány intézkedés erősen befolyásolta a közfelfogást, például a feltörekvő fejlesztések Törökország államháztartási egyenlegében, ami kockázatsökkentő hatást hozott. A török gazdaság finansziális egyensúlya a 2001-es válsághoz képest jobb volt. Mindamellet ez a válság a korábbiakhoz képest a reálszférának volt betudható, mintsem a pénzügyi piacnak. Éppen ezért exogén kínálati sokkban tükröződött, nem pedig a nemzetközi pénzpiac fejlesztésében.^[20]

5.1.LÉPÉSEK

A válság orientált politikai rendelkezések a következők:

1. Likviditási támogatások

²⁰Financial Crisis:Institutions and Policies (Eds. L. Lacina, P. Rozmahel, A. Rusek), 2010, MartinStříž Publishing, Bučovice, Czech Republic, ISBN 978-80-87106-36-5, 60-82 pp.

2. Foglalkoztatási támogatás (munkaerő képzése, és továbbképzése)
3. Hitel és garancia szabályozások a gyártóknak és az exportőröknek
4. Hitelfelvételi és hitelkártya szabályok
5. Kutatás és fejlesztés támogatások.

További intézkedések:

- I. A „vagyon tárgyi béke” periódus érvényességét kiterjesztették 2009. dec. 31-ig, melynek célja, hogy a külföldi eszközöket (vagyon tárgyakat) behozzák az országba, és adócsökkentéseket illetve adómentességet kapjanak cserébe a tulajdonosok. Bármilyen adóvizsgálat végezhető a 2008. jan. 1-je előtt bejelentett, bevallott eszközökön. Azokon az eszközökön, melyek nem voltak regisztrálva, de később bevallották és regisztrálták, a befizetendő adó rátája 5%, külföldön pedig 2%.
- II. Átütetési és részletfizetési lehetőségek nyújtása az állami követeléseknél, melyek nincsenek teljesítve, habár esedékesek lennének.
- III. Periodikus csökkentések a hozzáadott érték-adón, a magánfogyasztási adón és egyéb adókon és díjakon melyek hatályba léptek az ingatlan eladások, a munkahelyek illetve a tartós fogyasztási termékek eladásai csökkenésének megakadályozása érdekében.
- IV. A 2009-es költségvetési törvényben csökkentések és mezőgazdasági támogatások kifizetésénél egységárak.
- V. Csökkentések, melyek növelik a közkiadásokat annak érdekében, hogy megvédjék és fejlesszék a foglalkoztatást. Ezen belül: a munkanélküli segélyek növekedtek, a foglalkoztatás növelése érdekében tevékenykedőknek forrásaik növelése, a rövid foglalkoztatási kompenzáció mértéke és hossza kiterjesztődött, a munkanélküliek számára létrehozott képzéseknél tréningprogramok és foglalkoztatási támogatások nyújtása a résztvevőknek, illetve a munkalehetőségek fejlesztése 120 ezer munkanélküli számára programok fejlesztésével és átmeneti munkalehetőségek megteremtésével.
- VI. A közvetett adókat és a hitelkamatokat sávozták azért, hogy aktualizálják a végső kereslet és kínálat szerkezetét, ami növeli a háztartási bevételeket és forrásokat és meggátolja azokat a szektorokat, melyek magas importált bevétellel működnek.
- VII. Az autóipari szektor felvirágoztatása érdekében engedményeket vezettek be az adók illetve a büntetések mértékénél az öregebb gépjárműveknél, melyeket tulajdonosaik minél előbb kivonatták a forgalomból, le lesznek selejtezve.

Amíg ezen intézkedések egy része bevételcsökkentő, néhány épp a kiadások növekedését tűzi ki céljául. Ezért ezekkel az intézkedésekkel a fiskális diszciplinától való eltérés elkerülhetetlenné vált. A pénzügyi politika változásának befolyása sem hozta vissza a pénzügyi diszciplinát olyan szintre az elmúlt két évben, mint amit elértek 2002 óta. Először is, az általános költségvetési kiadások szignifikáns növekedésnek indultak az utóbbi két évben az aggregált kereslet hanyatlásának fékezéseképp. A költségvetési kiadások alakulása jelentős növekedésbe kezdett 2008 második felétől, mely 2007-ben (a választások évében) egyáltalán nem növekedett. Az évi általános költségvetési bevételek nem tartották a ritmust a kiadásokkal. A bevételek 83%-a általános adóbevételekből származott 2009 végéig. A stagnálás fő oka a közvetett adóbevételek csökkenése. Amíg a közvetlen adóbevételekre nem volt hatással a válság, a közvetettek komoly összevonásokat szenvedtek 2008 közepétől. A termékek és szolgáltatások adója és a hozzáadott értékadó, (mely az importból származik) tartalmazzák a közvetett adók alapvető hányadát. Ennek 20%-a magában foglalja a privát fogyasztási adót (jövedéki adót), mely az olajból és természetes gázokból, gépjárművekből, alkoholból, dohányáruból, kólából és szódából, és egyéb tartós fogyasztási cikkekből folyik be, ennek értéke is rohamosan csökkent 2008 utolsó negyedében, mint ahogy az importból származó áfa bevételek is. Mindezeket összevetve tehát a költségvetési egyensúly felborult, jelentős hiány keletkezett, mely 2009-ben kezdett újra helyreállni, a bevételek növekedésével. A közszféra megpróbálja helyreállítani a privát szektor pénzügyi törékenységét is. Ha ez nem sikerül időre, mindegy milyen forrásokból, akkor ennek hatását már mindenki érezni fogja.

Az inflációs ráta és az inflációs várakozások viszont csökkennek a fiskális politikai engedmények ellenére, mely kedvező Törökország gazdasága számára, mert már évek óta magas infláció ellen harcol. Ez a recesszió jele, mely továbbra is folytatódik és lesz. A pozitív hatások a következőknek tudhatóak be:

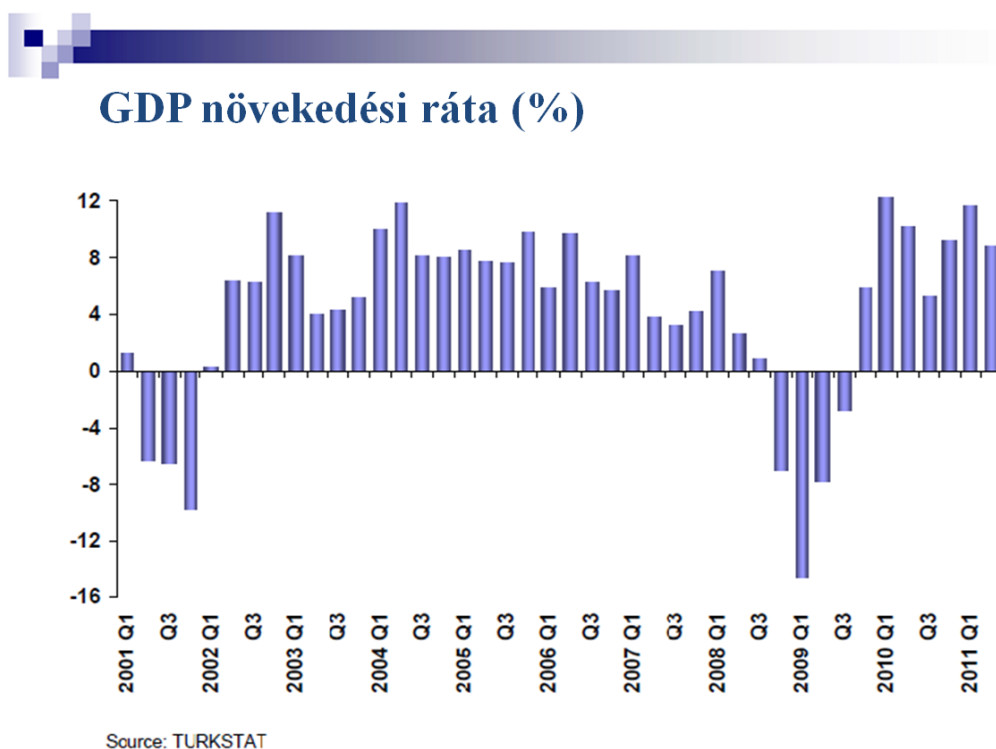
1. 2009 második negyede óta növekedés látható a közvetett adóbevételek mértékénél,
2. A vásárlói bizalmi index növekedésnek indult,
3. A feldolgozóipar kapacitás-kihasználtsági rátájának csekély növekedése,
4. Az ipari termelési index elkezdett emelkedni,
5. A munkanélküliségi ráta 16%-ról 12%-ra csökkent,

6. Ezeknek, a reál szektorbeli a fejlődéseknek köszönhetően a pénzügyi szektor is pozitív fejlődést tapasztalt. Az isztambuli tőzsdeindex (ISE 100) növekedett, s valutaárfolyamok esésnek indultak.

6. TÖRÖKORSZÁG MAKROGAZDASÁGI HELYZETE NAPJAINKBAN

Gazdaságilag Törökország jelenleg a világon az első 20 között, a tizenhatodik helyen álló legnagyobb ország a vásárlóerő paritáson alapozott GDP szerint. Megelőzi sorban: az Egyesült Államok, Kína, Japán, India, Németország, Oroszország, Nagy-Britannia, Brazília, Franciaország, Olaszország, Mexikó, Korea, Spanyolország, Kanada és Indonézia. Ugyanezen mutató szerint Európában a hatodik helyet foglalja el Németország, Nagy-Britannia, Franciaország, Olaszország és Spanyolország után.

Törökország népessége folyamatos növekedést mutat, a társadalomban várhatóan ebben az országban is megfigyelhető lesz a jövőben az ún. előregedés.

7. ábra GDP növekedési ráta (%)

A 7. ábrán, mely a GDP növekedési rátát mutatja évről-évre Törökországban megfigyelhető, hogy 2002-től 2006-ig volt a legnagyobb az éves átlagos növekedés, 2008-tól 2010-ig növekedés nem mondható el, ezután ismét pozitív értékeket produkál.

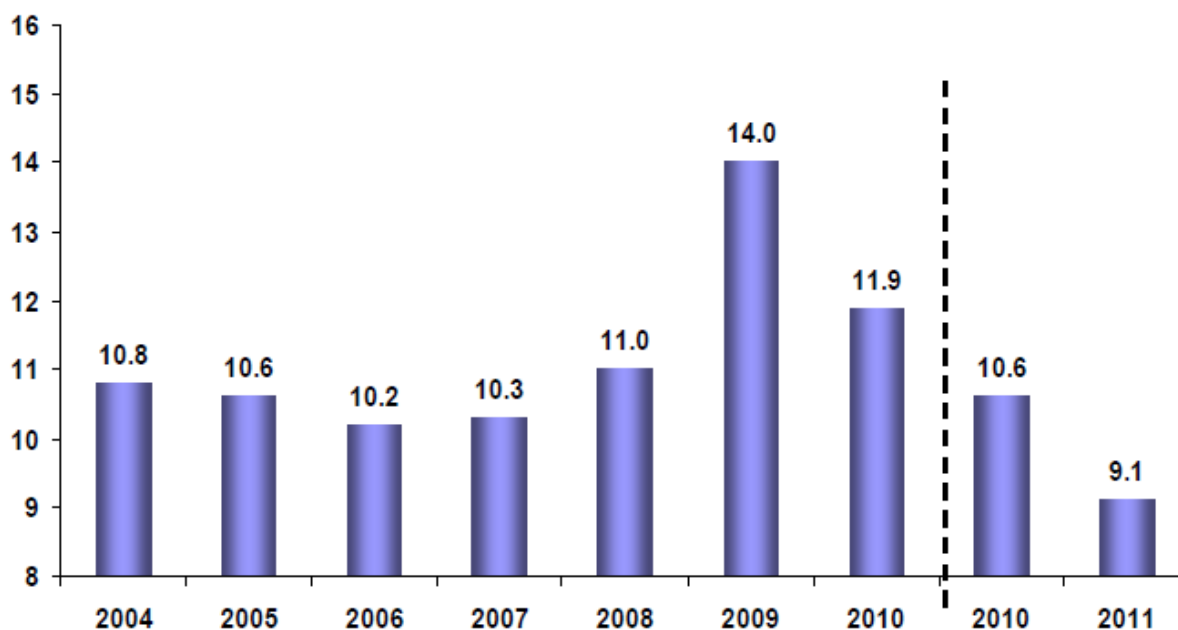
A munkaerőpiac területén csekély változás figyelhető meg a tekintetben, hogy 2002 és 2010 között hogyan oszlik meg a munkavállalók aránya a különböző gazdasági ágazatokban. A következő táblázat ezt mutatja be.

	2002	2010
Építőipar	4,5 %	6,3%
Ipar	18,5%	19,9%
Mezőgazdaság	34,9%	25,2%
Szolgáltatások	42,1%	48,6%

2. táblázat: Munkaerő megoszlása^[21]

A munkanélküliségi ráta 2008-ig viszonylag hasonló mértékű volt, a válság hatására 2009-re megnőtt, ám a következő évtől kezdve ismét csökkenést mutat.

Munkanélküliségi ráta (%)

8. ábra: Munkanélküliségi ráta (%)^[21]

Az évenkénti átlagos inflációs ráta 2001-től napjainkig csökken. 2004-ig számottevő a csökkenés mértéke, még a 2008-as válság kirobbanásakor sem figyelhető meg lényeges inflációs ráta kiugrás a 2001-es adatokhoz képest. Törökország 2011-es inflációs rátája

²¹http://www.treasury.gov.tr/irj/go/km/docs/documents/Treasury%20Web/Statistics/Economic%20Indicators/egosterge/Sunumlar/Ekonomi_Sunumu_ENG.pdf; 2011.10.18.

6,15%, több mint duplája, mint az eurózónáé, ami 3%. Ennél is nagyobb eltérés figyelhető meg a kamatrátá értékeknél: az 1,50% mértékű kamatrátát jóval meghaladja a törököké, mely 5,75%. A maastrichti-kritériumok között foglalt 3%-os államháztartás hiányt is túlszárnyalja Törökorszáé, mely 2009-ben 5,5%-a volt az ország GDP-jének, habár azóta folyamatosan csökken.

A következő táblázat az Európai Unió által támasztott adósságállomány mértékeit tartalmazza országokra lebontva. Az első az eurózóna 17 országa, majd követi sorban az EU27, illetve külön adatokkal Görögország, Olaszország, Belgium, Portugália, Németország, Franciaország, Magyarország, Egyesült Királyság, Ausztria, Hollandia, Spanyolország, és az utolsó Törökország. Az értékek az országok GDP-jének százalékban kifejezett arányai.

Az EU által meghatározott adósságállomány

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Euro Area (17 countries)	70.0	68.4	66.2	69.9	79.3	85.1
EU (27 countries)	62.8	61.5	59.0	62.3	74.4	80.0
Greece	100.0	106.1	105.4	110.7	127.1	142.8
Italy	105.9	106.6	103.6	106.3	116.1	119.0
Belgium	92.1	88.1	84.2	89.6	96.2	96.8
Portugal	62.8	63.9	68.3	71.6	83.0	93.0
Germany	68.0	67.6	64.9	66.3	73.5	83.2
France	66.4	63.7	63.9	67.7	78.3	81.7
Hungary	61.8	65.7	66.1	72.3	78.4	80.2
United Kingdom	42.5	43.4	44.5	54.4	69.6	80.0
Austria	64.6	62.8	60.7	63.8	69.6	72.3
Netherlands	51.8	47.4	45.3	58.2	60.8	62.7
Spain	43.0	39.6	36.1	39.8	53.3	60.1
Turkey	52.7	46.5	39.9	40.0	46.1	42.2

9. ábra: Az EU által meghatározott adósságállomány ^[22]

7. SWOT ANALÍZIS

Törökország általános adatait az 1. számú melléklet tartalmazza.^[10.1] A következő elemzés nem csupán a gazdasági tényezőket veszi figyelembe. Az itt felsorolt szempontok azonban hatással vannak a gazdaság alakulására.

7.1.ERŐSSÉGEK

- Erdogan pártja (az AKP) a 2007-es választásokon a szavazatok 47%-át szerezte meg. Jelentőségét tekintve azért fontos, mert Unió-párti programot hirdetett. Ez azért lényeges, mert azt bizonyítja, hogy a törökök nem veszítették el teljesen az EU-ba vetett bizalmat, habár a csatlakozást támogató polgárok száma jelentősen csökkent az előző évekhez képest, viszont a 2004-es szintet (ami a legalacsonyabbnak számított) nem éri el jelenleg sem.
- A 2000-2001-es válság utáni lenyűgöző a fejlődés, illetve a 2002-2004 közötti 5-6%-os növekedési ráta (Világbank adatai szerinti mutató).

	2006	2007	2008	2009
Reál GDP növekedés (% , becsült adatok 2009 után)	6,9	4,7	0,7	-4,7
Inflációs ráta (% , becsült adatok 2009 után)	9,6	8,8	10,4	6,3
Fizetési mérleg egyenlege(GDP %-a)	-6,1	-5,9	-5,7	-2,3

3. táblázat: Makrogazdasági mutatók változása^[23]

- A 3 legfontosabb társadalmi érték közös az Európai Unióval, valamint annak tagállamaival: a jog uralma, a demokrácia, és az emberi jogok tiszteletben tartása.

7.2.GYENGESÉGEK

- A 2007-es választásokon megválasztották Recep Tayyip Erdogant, de hatalomra kerülésük után lelassult a kormány által ígért reformok végrehajtása. Ahogy a fenti (2. táblázat) mutatja, 2009-re már jelentős hiányokkal zárták költségvetésüket.
- A török gyengeségek között napjainkban is elől szerepel az emberi jogok tiszteletben tartásának hiánya (2006 október és 2007 októbere között 330 ítéletet hozott az Emberi Jogok Európai Bírósága az Emberi Jogok Európai Egyezményének megsértéséért).

²³ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113456.pdf ; 2010.03.03.

- A vallás tűnik a legnagyobb vízválasztónak: a konzervatív európai vezetők szerint kulturális és vallási különbségekről beszélhetünk, melyek elsődleges gátat állítanak a török csatlakozás útjába.
- A már kitelepült török kisebbség külföldön (különösen Németországban, Ausztriában, valamint Franciaországban) komoly integrációs problémákkal küszködik.
- A török csatlakozást ellenző tábor aránya az utolsó évtizedben kétszeresére nőtt.
- Európa kevésbé ismeri Törökországot, ezért a róla kialakult képe is inkább negatív, sztereotipizált és előítéletekkel teli.
- Az EU tagállamainak azon része, ahol nagy a muszlim kisebbség aránya, negatív érzéseket táplálnak az Iszlám vallásúakkal szemben.
- A 2006-os Eurobarometer felmérései szerint az Európai Unió tagállamainak „igen” tábora (a csatlakozást támogatók) kisebbségbe került. Támogató országok: Lengyelország, Spanyolország, Svédország, Szlovénia. Bizonytalanok: Egyesült Királyság, Magyarország, Málta, Portugália. A maradék 19 ország a „nem feltétlen támogatók” táborát erősíti.

7.3.LEHETŐSÉGEK

- Egyértelmű, „tisztán látható” gazdasági és stratégiai előnyök a csatlakozással mindkét fél részére. A fiatal, dinamikus török gazdaság integrálása hatalmas gazdasági lendületet adhat az EU-nak. Politikai hatalmi bővítést jelentene számára az, hogy tagjai között sorakozik egy muszlim demokrácia, mely jól működik.
- Biztonság kérdése: a török tagság előbbre vihetné a közel-keleti békefolyamatot, a NATO második legnagyobb hadseregét tudhatja magáénak.
- Elsőrangú turisztikai célpontként szerepelhetne az Európai Unión belül Törökország.
- Az Unió támogatások nagy részét megkaphatná (körülbelül 2/3-át).

7.4.VESZÉLYEK

- Elképzelhető, hogy a török csatlakozást a francia és az osztrák népszavazás fogja blokkolni, még olyan esetben is, ha egyébként a többi gazdasági kritériumot teljesíteni tudja.
- Az európaiak egy török bevándorlási hullámtól tartanak.
- A másik oldalon, Törökországban kezd eluralkodni egy euroszeptikus hangulat.
- Áthidalhatatlan kulturális szakadékok jelentkezhetnek Törökország és Európa között.

- „A belgák, franciák, németek és olaszok nagy része attól tart, hogy a török csatlakozás a föderalista álmok végét jelentené. Az Egyesült Királyságban, az északi államokban és a politikai integrációt kevésbé támogató tagországokban a bővítést jóval kedvezőbbnek látják,”- mondta Nathalie Tocci, az Institute Affari Internazionali munkatársa.
- A 90 milliós lakosságú ország csatlakozásával kibillentené az EU-n belüli politikai egyensúlyt (főként a döntéshozatalnál). Németországgal közösen birtokolnák „az Unió legnagyobb lélekszámú országa” címet. A Tanácsban, a legfőbb döntéshozó szervben ugyanis népesség alapján osztják fel a szavazatok számát. Törökország így tehát nagy befolyásra tehetne szert, a németekével egyenlő szavazati joga lenne.
- Törökországnak lenne a legtöbb képviselője az Európai Parlamentben, mely az EU második legnagyobb döntéshozó szerve.

8. ÖSSZEFOGLALÁS

Az Európai Unió-Törökország kapcsolat elemzése nem egyszerű feladat. A 2010-es gazdasági mutatókat a következő táblázatban hasonlítottam össze, melynek adatai arányokat mutatnak.

	EU 15	EU 27	Törökország
GDP	1,8	1,8	7,5
GDP/ fő	110	100	48
inflációs ráta	0,3	1,0	6,3
munkanélküliségi ráta	9,5	9,6	10,7

4. táblázat: Gazdasági összehasonlítás, 2010^[24]

Sok szempontot nem vizsgáltam a dolgozatomban, a fő irányvonal a makrogazdasági mutatók alapján való tájékozódás volt. Számos nézőpontból kell megvizsgálnunk egy-egy kérdéskört ahhoz, hogy kellő információt szerezzünk. Jó néhányszor merül fel ugyanis az a probléma, hogy az európai országok (vagy akár a világ bármely pontján élők) nem jutnak elegendő tudásanyaghoz Törökországgal kapcsolatban, így ferde, vagy hamis kép alakulhat ki lakosaikban. Ez természetesen kihatással van a csatlakozási véleményük kialakítására. Az EU-s vezetők gyakran használják a Törökország csatlakozási kérdését választási kampányaik során. A gazdasági, demográfiai és stratégiai előnyökről nem is beszélve: fiatalabb populáció, nagyobb piac, energia szállítás, a szomszédos országokkal való biztonságosabb viszony, a közel-keleti béke és stabilitás támogatása mind-mind ide sorolható. Török részről viszont féltő, hogy a csatlakozási tárgyalások elhúzódása miatt a török polgárok negatív szemlélettel állnak a tagállammá válás kérdéséhez.

Az Unió számára a török csatlakozás egy „végső próba”: vajon bele tudja-e illeszteni a külföldi politikák divergenciájába Törökországot?

Különböző fejlettségi szintek figyelhetők meg a törököknél: a külföldi politika tekintetében közös érdekeket képvisel az Unióval (Irak, Irán, Közép-Kelet és Kaukázus kérdésében).

Vannak azonban más területek, ahol problémák állnak fenn. Ilyenek például:

- politikai kritériumok: demokrácia, jogállamiság. Az Alkotmánybíróság fel akarja oszlatni az AK pártot állítólagos anti-szekuláris tevékenységek miatt, illetve fenntartásai vannak a DTP-vel (Demokratikus Társadalom Pártja) szemben is,

²⁴ <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>; 2010.01.18.

mivel az ország egységét és integritását befolyásolja, illetve negatív hatásokat fejt ki az újonnan megválasztott parlament zavartalan működésével szemben.

- polgári alkotmány előkészítése.

Pozitív megítélése van azonban az alapvető jogok összehangolásának, a török és a nemzetközi standard egységesítésének. A választójog-módosítás is sikeres volt, a külföldön élő törökök választójogot kaptak.

További hiányosságok:

- nem publikálták az Alkotmány tervezetet
- ígért politikai reformok hiánya
- emberi jogok kérdése
- biztonság és szólásszabadság együttes módosítása
- nők jogai, nemek közti egyenlőség
- Ciprus, a ciprusi törökök problémájának rendezése
- kisebbségi jogok.

Kiemelendő tény az, hogy Európa nagy árat fizetne, ha Törökország mégsem csatlakozna. A gazdasági veszteségek mellett azt az üzenetet közvetítené a világ felé (és főként az iszlám világ felé), hogy egy muszlim ország nem kompatibilis az Európai Unió értékeivel.

Így tehát mindkét félnek megvannak az indokai ahhoz, hogy közelítsék érdekeiket egymáshoz. Belefér-e a sokszínűség egységébe egy olyan szín, mely az egész addigi színvilágot átfestené? Jelenleg csakis egyetlen dolog biztos: a „nyílt kimenetel”.^[25]

9. IRODALOMJEGYZÉK

- [1] Akay, Aydin Safa, KÖK Journal of Social & Strategic Studies, Vol. II. No.1/ 2000
- [2] Ceren Zeynep Ak, Mensur Akgün, Peter Balazs, Deniz Bingol McDonald, David Judson, David Král, Lucia Najšlová, Adam Szymański, Sylvia Tiriyaki: Finding Common Grounds, Research Center of the SFPA, 2009.
- [3] Financial Crisis: Institutions and Policies (Eds. L. Lacina, P. Rozmahel, A. Rusek), 2010, Martín Štříž Publishing, Bučovice, Czech Republic, ISBN 978-80-87106-36-5, 60-82 pp.
- [4] Mehmet S. and Özge U., The Effects of the Global Crisis on Turkish Economy and Existing Fiscal Policies for this Crisis, Canakkale Onsekiz Mart University, Turkey
- [5] dr. Török Attila, Az Európai Unió és Délkelet-Európa, 2004.
- [6] Yeldan, E. (6 Ekim 2008). Bu Krizden Sonra Savas Gelebilir, Milliyet Gazetesi.
- [7] Yilmaz, D. (Temmuz 2009). Küresel kriz ve Merkez Bankası. Maliye Yazilari, (84), 9-16.
- [8] Samuelson-Nordhaus: Közgazdaságtan, Akadémiai Kiadó, 2009.
- [9] http://blogs.worldbank.org/files/prospects/Jan20_Slide1.gif, (2010.01.20.)
- [10] <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>, (2009-2012.)
- [11] <http://evds.tcmb.gov.tr/yeni/cbt-uk.html>, (2011. 02. 19.)
- [12] <http://www.euractiv.hu/kulpolitika/linkdossziek/trkorszag-az-europai-unioban--mit-gondolnak-az-allampolgarok>, (2010. 04.12.)
- [13] <http://imf.org/external/pubs/ft/weo/2009/update/01/pdf/0109.pdf>, (2009. 09.20.)
- [14] IMF, World Economic Outlook, (2009. 01.28)
- [15] http://kitekinto.hu/europa/2010/06/10/a_vilaggazdasag_ciklusai_vagy_a_kapitalizmus_vege/, (2010. 06.10.)
- [16] http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113456.pdf, (2009. 11.05.)
- [17] http://www.treasury.gov.tr/irj/go/km/docs/documents/Treasury%20Web/Statistics/Economic%20Indicators/egosterge/Sunumlar/Ekonomi_Sunumu_ENG.pdf, (2011.01.23.)
- [18] http://ec.europa.eu/economy_finance/international/enlargement/pre-accession_prog/pep/2011-pep-turkey_en.pdf, (2011.01.23.)
- [19] http://books.google.hu/books?id=Gupu9L8I3OoC&pg=PA29&dq=turkey+economics&hl=hu&ei=ktqlTryaBoGbOtKxiK0C&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3&ved=0CDsQ6AEwAg#v=onepage&q=turkey%20economics&f=false; (2011.10.03.)

MELLÉKLETEK

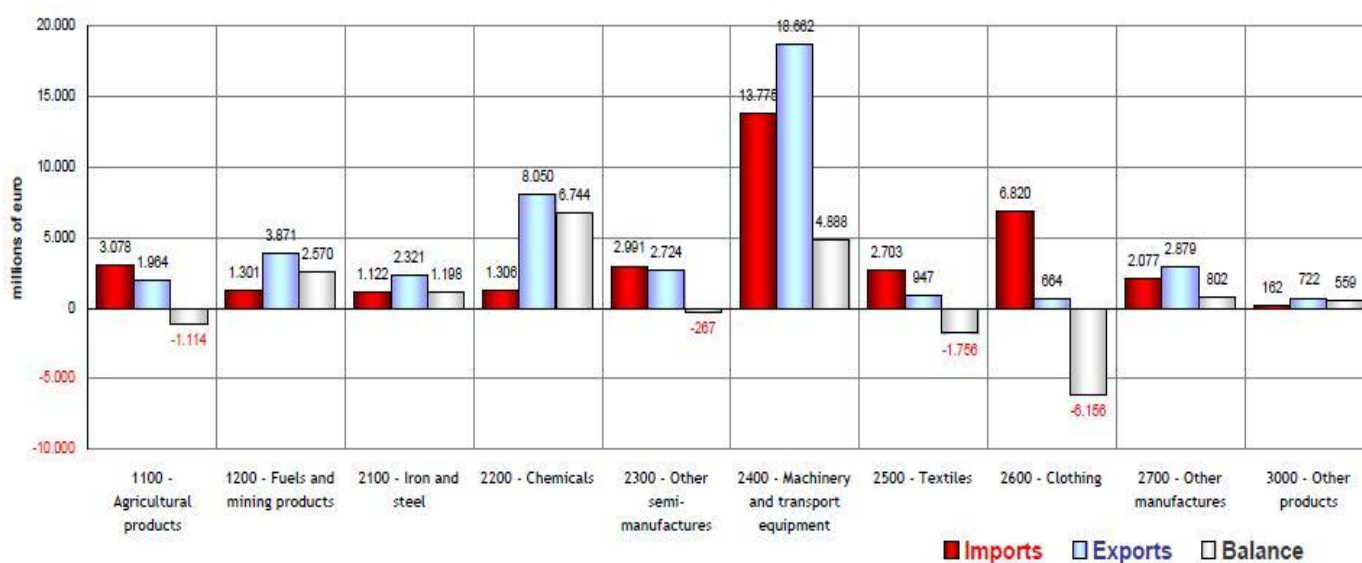
10. MELLÉKLETEK

10.1. 1. SZÁMÚ MELLÉKLET

Területe:	783,6	négyzetkilométer
Népesség:	70,5	millió fő - 2009
Jelenlegi GDP:	440,5	milliárd euró
GDP/fő:	6.245,5	Euró

5. táblázat: Törökország adatai ^[26]

10.2. 2. SZÁMÚ MELLÉKLET

6. táblázat: Az EU kereskedelme Törökországgal ^[27]

²⁶ 23
²⁷ 23